

УДК 330: 339.92

JEL classification: A10, F13, F15

DOI: <https://doi.org/10/35774/visnyk2020.03.144>

Надія КРИВЕНКО,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник, ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
м.Київ, вул. Героїв оборони 10, 03127, Україна,
kryvenn@ukr.net

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА КАНАДИ В КОНТЕКСТІ УГОДИ ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ

Кривенко Н. Торговельно-економічне співробітництво України та Канади в контексті Угоди про вільну торгівлю. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 144–155. DOI: <https://doi.org/10/35774/visnyk2020.03.144>

Kryvenko, N. (2020). Torhovelnno-economiche spivrobitnyctvo Ukrainy ta Kanady v konteksti Ugody pro vilnu torhivliu [The trade and economic cooperation between Ukraine and Canada in the context of the free trade agreement]. *The Herald of Ternopil National Economic University*, Vol. 3, P. 144–155. DOI: <https://doi.org/10/35774/visnyk2020.03.144>

Анотація

Вступ. Поглиблення торговельно-економічного співробітництва між країнами залишається одним з рушіїв їхнього економічного розвитку, особливо в умовах глобалізації. Так, розвинені країни є найбільшими експортерами та імпортерами на світовому ринку, причому увага зосереджується на продажу готової продукції. Розвитку торгівлі значною мірою сприяє укладання регіональних торговельних угод між країнами, оскільки питання торговельної політики є одним з основних, причому враховується і ступінь переробки продукції, і зазначаються терміни лібералізації, і розміри квот і ін. Україна також намагається диверсифікувати експорт та нарощувати його обсяги у результаті укладання Угод про вільну торгівлю, зокрема з Канадою.

Мета статті полягає у дослідженні торговельно-економічних відносин України та Канади з урахуванням Угоди про вільну торгівлю, а також визначення комплементарності товарної структури торгівлі цих країн.

Методи. В роботі застосовано методи теоретичного узагальнення, аналізу, економіко-математичного моделювання, порівняння та ін.

Результати. В статті зазначено збільшення кількості РТУ у світі між країнами різних континентів та рівнів економічного розвитку, зокрема на прикладі України та Канади. Розглянуто розвиток співробітництва між цими країнами через дослідження нормативно-правових документів, укладених ними, та

© Надія Кривенко, 2020.

динаміки двосторонньої торгівлі. Зазначено укладання РТУ Канадою та Україною з іншими країнами, з виділенням найбільш впливових угод, зокрема НАФТА та ЮМСКА. Проаналізовано товарну диверсифікацію експорту та імпорту Канади, двосторонню торгівлю з Україною, яка збільшилась як загалом, так і в останні роки після укладання Угоди, виділено торгівлю агропродовольчою продукцією. Також розраховано результуючі показники розвитку торгівлі між країнами, визначено рівень комплементарності товарної структури зовнішньої торгівлі України та Канади, що свідчить про перспективу розвитку співробітництва між ними. Розглянуто питання лібералізації в контексті укладеної Угоди про вільну торгівлю, вимоги щодо експорту, представлено можливі наслідки для України, як результат укладеної Угоди, а також – заходи, що сприяють поглибленню торгівлі.

Перспективи. Надалі варто зосередитись на дослідженні торгівлі окремих галузей, товарної диверсифікації експорту та шляхів її поглиблення, а також конкурентоспроможності продукції та можливостей збільшення спільного експорту Канади та України.

Ключові слова: *регіональні торговельні угоди, комплементарність товарної структури, експорт, імпорт, розвиток, товари, агропродовольча продукція.*

Формул: 1, рис.: 0, табл.: 2, бібл. 16.

Abstract

Nadiia KRYVENKO

THE TRADE AND ECONOMIC COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND CANADA IN THE CONTEXT OF THE FREE TRADE AGREEMENT

Introduction. Deepening of trade and economic cooperation between the countries remains one of driving forces for their economic development, especially in the context of globalization. Thus, developed countries are the largest exporters and importers in the world market, and special attention is paid to the sale of finished products. The conclusion of regional trade agreements between countries promote development of trade, as trade policy is one of the main issues in them, they take into account the degree of processing of products, the terms of liberalization, quotas and others. Ukraine is also trying to diversify export and increase its volume as a result of the conclusion of Free Trade Agreements, in particular with Canada.

Purpose. Explore the trade and economic relations between Ukraine and Canada, taking into account the Free Trade Agreement and determine the complementarity of relations of countries.

Methods. The methods of theoretical generalization, analysis, economic-mathematical modeling, comparison and etc. were used in the work.

Results. The article emphasizes growth of RTA in the world between countries of different continents and levels of economic development, in particular for example Ukraine and Canada. The development of cooperation between these countries through the study of legal documents concluded by them and the dynamics of bilateral trade is considered. The conclusion of RTA by Canada and Ukraine with a number of other countries is noted, with the selection of the most influential ones, in particular NAFTA and USMCA. The commodity

diversification of Canada's exports and imports, bilateral trade with Ukraine are analyzed, and its increase is observed both in general and in the last years after the conclusion of the Agreement, trade in agrarian products is highlighted.

The resulting indicators of trade development between the countries were also calculated, the level of complementarity of the commodity structure of foreign trade of Ukraine and Canada was determined, which indicates the prospects for the development of cooperation between them. The issues of liberalization in the context of the concluded Free Trade Agreement, export requirements are considered, the possible consequences for Ukraine as a result of the concluded Agreement and measures to promote the deepening of trade are presented.

Discussion. *In the future, we should focus on the research of trade of individual sectors of the economy, commodity diversification of exports and ways of its deepening, the competitiveness of products, increase total export of Canada and Ukraine.*

Keywords: regional trade agreements, complementarity of commodity structure, export, import, development, goods, agrarian products.

Formulas: 1, Fig.: 0, table.: 2, bibl.: 16.

Постановка проблеми. Поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків є однією з основних передумов економічного розвитку країн, особливо в умовах глобалізації. Водночас особливе значення для їхньої активізації має укладання регіональних торговельних угод (РТУ), зокрема Угод про вільну торгівлю. Так, відповідно до даних СОТ наразі їх нараховують сотні, причому серед останніх між ЄС та В'єтнамом (товари та послуги, 2020 р.), Перу та Австралією (товари та послуги, 2020 р.), ЄС та Сінгапуром (товари та послуги 2019 р.), Чилі та Індонезією (товари, 2019 р.) та ін. [1].

До речі, Україна уклала угоди про вільну торгівлю з більш ніж 40 країнами, зокрема з Канадою. Це дуже важливо для України, оскільки Канада є економічно розвиненою країною, значним імпортером на світовому ринку, причому ефективно розвиває торгівлю з країнами Північної Америки, передусім США. Варто зазначити про укладання між Канадою, США та Мексикою Угод про вільну торгівлю – НАФТА (1992 р.) та ЮМСКА (2018 р.).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням зовнішньоекономічних зв'язків України, з урахуванням укладених РТУ займаються А. Поручник, А. Філіпенко, Б. Духницький, В. Власов, Є. Савельєв, З. Макогін, І. Бураковський, І. Пузанов, М. Пугачов, О. Чугасв, О. Яценко, С. Радзієвська, Т. Зінчук, Т. Осташко та ін. Особлива увага надається розвитку зовнішньої торгівлі в умовах створення ЗВТ з ЄС, проте менше з іншими країнами, з якими укладено угоди про вільну торгівлю. Варто зазначити про канадсько-український проєкт підтримки торгівлі та інвестицій (CUTIS), а також вказати на важливість їхніх досліджень.

Мета статті полягає у дослідженні торговельно-економічних відносин України та Канади з урахуванням укладеної Угоди про ЗВТ, а також визначення компліментарності товарної структури торгівлі цих країн.

Виклад основного матеріалу. Канада є однією з найрозвиненіших країн, кількість населення якої понад 37 млн осіб [2], вона уклала більше 10 РТУ, зокрема

з Чилі, Колумбією, Перу, Ізраїлем, Панамою, ЄС, ЄАВТ та ін. [1]. Особливе значення мають угоди про вільну торгівлю з США та Мексикою – НАФТА (1992 р.) і ЮМСКА (2018 р.), причому остання замінила першу. Країни мають глибоко інтегровані економіки і належать до основних торговельних партнерів одна іншій [3]. Регіональна торгівля помітно розвивається, особливо із США.

Варто зазначити, що основними товарними групами експорту Канади є такі: палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки (гр. 27); засоби наземного транспорту, крім залізничного (гр. 87); реактори ядерні, котли, машини (гр. 84); перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння (гр. 71), електричні машини (гр. 85) та ін., а імпорту – засоби наземного транспорту, крім залізничного (гр. 87); реактори ядерні, котли, машини (гр. 84); електричні машини (гр. 85); палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки (гр. 27); пластмаси, полімерні матеріали (гр. 39) [4], тобто вони займають перші позиції як за експортом, так і за імпортом.

Водночас щодо агропродовольчої продукції найбільше експортують: зернові (гр. 10), м'ясо та їстівні субпродукти (гр. 02), насіння і плоди олійних рослин (гр. 12), рибу (гр. 03), овочі (гр. 07), а імпортують – їстівні плоди та горіхи (гр. 08), овочі (гр. 07), готові продукти із зерна (гр. 19), різні харчові продукти (гр. 21), продукти переробки овочів (гр. 20) [4].

Канада є перспективним ринком збуту для України. Так, експорт другої до першої по всіх товарах з 2001 по 2018 р. збільшився у 2,7 разу, а саме з 28,4 млн дол. до 78,1 млн дол., а щодо агропродовольчої продукції зріс у 1,8 разу, відповідно з 5,4 до 9,9 млн дол. При цьому частка експорту до Канади становила 0,2%, і протягом зазначеного періоду змінювалась від 0,1 до 0,3%, тобто була порівняно невеликою. Україна постійно вивозила агропродовольчу продукцію, і її частка в загальному експорті до Канади коливалась у межах 1,3–38,7%, а в 2018 р. дорівнювала 12,7%. Причому серед агропродовольчої продукції експортували найбільше – продукти переробки овочів (гр. 20), жири та олії тваринного або рослинного походження (гр. 15), готові продукти із зерна (гр. 19), какао та продукти з нього (гр. 18), продукція борошномельно-круп'яної промисловості (гр. 11) та ін., тобто продукція переробки, що є досить позитивною тенденцією, причому варто врахувати, що це у торгівлі з розвинутою країною.

Оскільки Угода набула чинності у 2017 р., зазначимо, що у 2018 р. порівняно з 2016 р. загальний експорт України збільшився у 2,7 разу (з 28,9 до 78,1 млн дол.), а агропродовольчий – відповідно більш ніж удвічі (з 4,9 до 9,9 млн дол.).

Імпорт України з Канади у 2001 та 2018 рр. становив 23,2 млн дол. та 333,1 млн дол., тобто зріс у 14,4 разу, причому значно більше ніж експорт.

Україна найбільше екпортує до Канади чорні метали (гр. 72), мідь та вироби з неї (гр. 74), екстракти дубильні (гр. 32), продукти переробки овочів (гр. 20), реактори ядерні, котли, машини (гр. 84), а імпортує палива мінеральні, нафту й продукти її переробки (гр. 27), рибу (гр. 03), фармацевтичну продукцію (гр. 30), засоби наземного транспорту, крім залізничного (гр. 87), реактори ядерні, котли, машини (гр. 84). Частка експорту Канади до України у 2001 та 2018 рр. становила відповідно 0,005 % та 0,038%, тобто збільшилась, хоча протягом зазначеного періоду не перевищувала 0,1% [4].

Розрахунок показників розвитку торгівлі України та Канади показав, що сальдо з 2007 р. по 2018 р. включно постійно було від'ємним, а до цього періоду з 2001 р. – позитивним, за винятком 2003 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Результативні показники розвитку торгівлі України з Канадою, 2001–2018 рр.

Показники	Роки										
	2001	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Сальдо, млн дол.	5,3	3,1	-86,9	-85,2	-85,8	-185,7	-118,8	-176,1	-188,4	-243,8	-254,9
Зовнішньо-торговельний оборот, млн дол.	51,6	177,1	233,5	330,4	300,3	300,6	263,6	236,5	246,2	344,9	411,2
Коефіцієнт покриття імпорту експортом, %	122,9	103,6	45,7	59,0	55,6	23,6	37,9	14,6	13,3	17,2	23,5

Джерело: розраховано за даними ІТС.

Відповідно, коефіцієнт покриття імпорту експортом, крім 2001–2002 рр. та 2004–2006 рр., був меншим 100%. Зовнішньоторговельний оборот протягом зазначеного періоду збільшився загалом, хоча спостерігались певні коливання, і в 2018 р. становив 411,2 млн дол., тобто був вищим, ніж у попередні роки.

Доречно розрахувати рівень компліментарності товарної структури торгівлі України та Канади за формулою:

$$TCI_j = 100 - \sum \frac{m_{ik} - x_{ij}}{2} \quad (1)$$

де TCI_j – індекс компліментарності торгівлі;

m_{ik} – частка товару i в загальному імпорті країни k ;

x_{ij} – частка експорту i -го товару країни j .

Цей індекс демонструє відповідність структури імпорту торговельного партнера структурі експорту визначеної країни [5, с. 251].

Для розрахунку було взято понад 30 товарних груп, що становили більше 92% усього експорту України (табл. 2).

Таблиця 2

Рівень комплементарності товарної структури зовнішньої торгівлі України та Канади за основними товарними групами, 2018 р.

Товарна група	Частка в загальному експорті України	Частка в загальному імпорті Канади	/Mjk-Xik//2
72 чорні метали	20,99	1,73	9,63
10 зернові культури	15,30	0,20	7,55
15 жири та олії тваринного або рослинного походження	9,50	0,22	4,64
26 руди, шлак і зола	6,41	0,69	2,86
85 електричні машини	6,19	9,76	1,78
12 насіння і плоди олійних рослин	4,13	0,24	1,94

продовження таблиці 1

84 реактори ядерні, котли, машини	3,64	14,99	5,67
44 деревина і вироби з деревини	3,15	0,67	1,24
23 залишки і відходи харчової промисловості	2,59	0,37	1,11
73 вироби з чорних металів	2,34	2,35	0,00
28 продукти неорганічної хімії	1,87	0,95	0,46
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	1,82	8,01	3,09
02 м'ясо та їстівні субпродукти	1,36	0,42	0,47
94 меблі	1,32	2,03	0,36
39 пластмаси, полімерні матеріали	1,29	3,70	1,20
48 папір та картон	1,02	1,23	0,11
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	1,02	0,14	0,44
25 сіль; сірка; землі та каміння	0,94	0,24	0,35
62 одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	0,85	1,00	0,07
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	0,78	0,24	0,27
19 готові продукти із зерна	0,57	0,66	0,05
86 залізничні локомотиви	0,54	0,32	0,11
07 овочі	0,50	0,68	0,09
29 органічні хімічні сполуки	0,48	1,48	0,50
08 їстівні плоди та горіхи	0,48	1,04	0,28
89 судна	0,46	0,38	0,04
30 фармацевтична продукція	0,46	2,72	1,13
18 какао та продукти з нього	0,43	0,34	0,05
64 взуття	0,41	0,55	0,07
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	0,37	0,06	0,15
20 продукти переробки овочів	0,36	0,51	0,07
70 скло та вироби із скла	0,34	0,57	0,11
99 не зазначені товари у групах	0,33	2,12	0,89
83 інші вироби з недорогоцінних металів	0,31	0,56	0,12
Всього			46,91

Джерело: розраховано за даними ІТС.

Результати показали, що відносини України та Канади є комплементарними, індекс дорівнює 53,09%.

Про вагоме значення розвитку співробітництва між Канадою та Україною свідчить наявність двосторонніх договорів ще з початку 90-х років, зокрема Декларація про відносини між Україною та Канадою (22.09.1991 р.) [6], Декларація про економічне

співробітництво між Україною та Канадою (07.07.1992 р.) [7], Угода між Урядом України і Урядом Канади про торговельні та комерційні відносини (31.03.1994 р.) [8], Угода між Урядом України та Урядом Канади про сприяння та захист інвестицій (24.10.1994 р.) [9], Угода між Урядом України та Урядом Канади про економічне співробітництво (24.10.1994 р.) [10], Конвенція між Україною і Канадою про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилень від сплати податків щодо доходів і майна (04.03.1996 р.) [11], Протокол між Кабінетом Міністрів України та Корпорацією розвитку експорту, урядовою установою Канади, про фінансове співробітництво (07.04.1998 р.) [12], Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством агропромислового комплексу України та Канадським агентством з інспекції харчових продуктів про співробітництво в галузі карантину рослин (28.01.1999 р.) [13], Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою (11.07.2016 р.) [14]. Причому в останній зазначається, що країни «підтверджують взаємні права та обов'язки, які існують між ними в рамках Угоди СОТ та інших угод, учасницями яких є Сторони» [14, ст. 1.2].

В Угоді про вільну торгівлю окреслено національний режим та доступ до ринків, зокрема тарифи та нетарифні заходи (гл. 2), правила та процедури визначення походження (гл. 3), сприяння торгівлі (гл.4), санітарні та фітосанітарні заходи (гл. 6), технічні бар'єри в торгівлі (гл. 7), електронна комерція (гл. 8), конкурентна політика, монополії та державні підприємства (гл.9), державні закупівлі (гл. 10), а також представлено графіки Канади та України доступу до ринків [14].

Сільськогосподарські товари українського походження, крім 108 тарифних позицій, що стосуються дії глобальних тарифних квот Канади, а також промислові товари, за винятком окремих транспортних засобів з перехідним періодом 7 років, одержали безмитний доступ до канадського ринку, причому відповідно до Угоди усуваються мита на ввезення 98% імпорту з України. Водночас Україна усунула ввізне мито на біля 80% канадських товарів, а для інших (сільськогосподарських та промислових товарів) – протягом 3, 5 та 7 років, тобто перехідного періоду, поступово здійснюватиметься лібералізація. Протягом 7 років ввізне мито на окремі продукти з м'яса птиці зменшаться на 20%, а також до режиму вільної торгівлі не включили цукор [15, с.10].

Якщо більш детально щодо доступу до ринку Канади, то це 0% мита на аграрну продукцію, причому передбачено тарифні квоти на птицю, молочні продукти, яйця та сир, а також 0% мита на промислову продукцію, крім легкових авто (перехідний період 7 років). Щодо доступу до ринку України, то це 0% мита на аграрну продукцію, при цьому передбачено перехідний період до 0% 3 роки для живих овець та птиці, яловичини, баранини, горіхів, борошна, круп, соусів; 5 років – плодів та насіння олійних, рослинної олії та інших жирів; 7 років – птиці (субпродуктів охолоджених), молока й вершків, яєць птиці, меду, овочів та ін. Встановлено 0% мита на переважну частину промислової продукції, а також перехідний період до 0% 3 роки для будматеріалів, ручних інструментів, промислового обладнання, частини літальних апаратів; 5 років – прийнятною електричної апаратури, промислових трубок, мотоциклів, причеп, суден, фотокамер, 7 років – автомобілів, тракторів та запчастин до них [15, с. 11].

В разі торгівлі харчовою продукцією з Канадою, інформація про необхідні документи є на сайті Канадського агентства з контролю харчових продуктів (довідкова система

Automated Import Reference System). До речі, в Канаді гарантія безпечності імпорту має підтверджуватись фітосанітарним сертифікатом та ветеринарним сертифікатом. Канадське агентство з контролю харчових продуктів встановлює фітосанітарні та ветеринарні обмеження для виробників та імпортерів на федеральному рівні [16].

Водночас частка торгівлі між країнами залишається невисокою, проте вважаємо, що її розвитку мають сприяти лібералізація, адже було укладено Угоду про вільну торгівлю. Крім того, обидві країни є членами Світової організації торгівлі. Також варто врахувати позитивну тенденцію розвитку торгівлі, комплементарність відносин Канади та України. До того ж зовнішньоторговельна квота Канади у 2018 р. становила 65,8%.

Так, з проведеного аналізу видно наявність перспектив для розвитку торговельно-економічних відносин України з Канадою, зокрема в контексті Угоди про вільну торгівлю. Особливу увагу варто звернути на:

- 1) підвищення якості продукції, що вивозиться до Канади, оскільки важливо як вийти на цей ринок, так і залишитись на ньому, розвиваючи торгівлю;
- 2) експорт органічної продукції, попит на яку зростає у світі;
- 3) виявлення, а також формування попиту української діаспори саме на українську продукцію та відповідно забезпечення його;
- 4) зменшення собівартості продукції, запровадження нових технологій тощо;
- 5) збільшення обсягів експорту продукції, яка вже вивозиться до Канади та виходу на нові ринки;
- 6) маркетинг, зокрема рекламу, участь у виставках, причому варто підтримати підприємства, які намагаються вийти на нові ринки;
- 7) створення спільних україно-канадських підприємств;
- 8) доступність інформації щодо експорту до Канади українською мовою, зокрема через створення сайтів, довідників основних імпортерів, вимог щодо продукції тощо, зокрема по товарних групах, які були б доступні представникам бізнесу усіх регіонів;
- 9) державну підтримку підприємців, які намагаються вийти на ринок Канади вперше та ін.

Доцільно виокремити товарні групи, щодо яких імпорт Канади найвищий, а також значним є експорт України: реактори ядерні, котли, машини (гр. 84); електричні машини (гр. 85); палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки (гр. 27); і щодо агропродовольчої продукції – їстівні плоди та горіхи (гр. 08), овочі (гр. 07), готові продукти із зерна (гр. 19), різні харчові продукти (гр. 21), продукти переробки овочів (гр. 20). Тобто на торгівлю цими товарами потрібно звернути особливу увагу, причому з урахуванням стандартів Канади, що безперечно впливатиме на вихід на ринок та динаміку експорту.

Також варто зосередитись на збільшенні виробництва і відповідно експорту продукції, яка задовольняє попит споживачів з особливими вподобаннями, зокрема кошерної, халяльної, вегетаріанської, веганської, а також з вмістом визначених вітамінів, причому її споживання зростає у світі. Таким чином необхідно нарощувати експорт на ринках, де українська продукція вже присутня, і виходити на нові.

Так, результатом поглиблення торговельно-економічної співпраці Канади та України для останньої можуть бути:

- збільшення експорту;
- підвищення якості продукції як за рахунок імпорту, так і в результаті внутрішнього виробництва;
- підвищення конкурентоспроможності продукції;
- створення спільних підприємств;
- збільшення надходжень до державного бюджету через зростання обсягів зовнішньої торгівлі тощо.

Водночас ймовірним є збільшення більш конкурентоспроможного імпорту, що є позитивним для внутрішнього споживача, але ризиковим для виробника. Проте в таких умовах останні мають підвищити конкурентоспроможність продукції, щоб залишитись на внутрішньому ринку, і це має сприяти їхньому виходу на зовнішні ринки інших країн.

Також варто врахувати, що між Канадою, США та Мексикою укладено Угоди про вільну торгівлю (НАФТА та ЮМСКА), і перша переважно здійснює торгівлю на цьому ринку. Тому є перспектива виходу на ці ринки для України, хоча варто враховувати правила походження товарів, але на особливу увагу заслуговує можливість створення спільних підприємств як на території України, так і Канади. Для України може збільшуватись перспектива виходу на ринок Південноамериканських країн через Канаду, а для останньої – через Україну до ЄС та країн Азії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, Канада та Україна розвивають торговельно-економічні відносини, про що свідчить збільшення обсягів торгівлі, укладання Угоди про вільну торгівлю, а також низка інших договорів між країнами. Перспективи розвитку торговельно-економічних відносин підтверджуються тенденцією збільшення експорту, а також значенням індексу компліментарності. Доречно звернути увагу на експорт готової продукції і сприяти його збільшенню. Щодо аграрної продукції, то передусім варто зосередитись на органічній, попит на яку зростає, кошерній, рослинній, оскільки вона користується попитом у різних країнах, зокрема у кожній є її споживачі. Паралельно з нарощуванням обсягів продажу, необхідно диверсифікувати товарну структуру експорту, а також сприяти загальному експорту Канади та України до третіх країн. При цьому запорукою розвитку торговельно-економічних відносин мають стати дотримання встановлених Угодою вимог, вимог щодо якості продукції, застосування відповідних маркетингових методів тощо. Варто звернути увагу на наявність порівняльних переваг у торгівлі низкою продуктів цих країн, відкритість економіки, перспективи виходу на нові ринки, і цьому мають також сприяти державна підтримка, зокрема інформування підприємців усіх регіонів про вимоги якості, імпортерів тощо, причому українською мовою.

Література

1. Regional Trade Agreements. World Trade Organization. URL: <http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>.
2. UNCTADSTAT United nations conference on trade and development. URL: https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en.

3. Labonte R., Crosbie E., Gleeson D., McNamara C. USMCA (NAFTA 2.0): tightening the constraints on the right to regulate for public health. 2019. URL: <https://globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12992-019-0476-8>.
4. International Trade Center. URL: <https://www.intracen.org/>
5. Макогін З. Я., Андрусейко Р. Я. Особливості торговельно-економічної та інвестиційної співпраці України та Німеччини. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.6. С. 249–253.
6. Декларація про відносини між Україною та Канадою. (22.09.1991 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_028#Text.
7. Декларація про економічне співробітництво між Україною та Канадою (07.07.1992 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_006#Text.
8. Угода між Урядом України і Урядом Канади про торговельні та комерційні відносини (31.03.1994 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_004#Text.
9. Угода між Урядом України та Урядом Канади про сприяння та захист інвестицій (24.10.1994 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_008#Text.
10. Угода між Урядом України та Урядом Канади про економічне співробітництво (24.10.1994 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_009#Text.
11. Конвенція між Україною і Канадою про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилень від сплати податків стосовно доходів і майна (04.03.1996 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_674#Text.
12. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Корпорацією розвитку експорту, урядовою установою Канади, про фінансове співробітництво (07.04.1998 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_010#Text.
13. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством агропромислового комплексу України та Канадським агентством з інспекції харчових продуктів про співробітництво в галузі карантину рослин (28.01.1999 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_045#Text.
14. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою (11.07.2016 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/124_052-16#Text.
15. I can export. Практичний посібник з експорту до Канади для українських малих та середніх підприємств. М-во економічного розвитку і торгівлі України, CUTIS, Export promotion office. 135 с. URL: <https://ukrlegprom.org/wp-content/uploads/i-can-export-canada.pdf>.
16. Кобаль Б., Курята О. Нагодувати Канаду: до яких сюрпризів треба бути готовим українським експортерам. *Європейська правда*. 1. 02. 2018. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/02/1/7076820/>.

References

1. Regional Trade Agreements. World Trade Organization. Retrieved from <http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>

2. UNCTADSTAT United nations conference on trade and development. Retrieved from https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en
3. Labonte R., Crosbie E., Gleeson D., McNamara C. (2019) USMCA (NAFTA 2.0): tightening the constraints on the right to regulate for public health. 2019. Retrieved from <https://globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12992-019-0476-8>
4. International Trade Center. Retrieved from <https://www.intracen.org/>
5. Makohin, Z.Ya. Andruseiko, R.Ya. (2016) Osoblyvosti torhovelno-ekonomichnoi ta investytsiinoi spivpratsi Ukrainy ta Nimechchyny [The Features of Trade-Economic and Investment Cooperation between Ukraine and Germany] Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. Scientific Bulletin of UNFU. Vyp. 26.6. P. 249-253 [in Ukraine].
6. Deklaratsiia pro vidnosyny mizh Ukrainoiu ta Kanadoiu. (22.09.1991 r.) [Declaration on relations between Ukraine and Canada]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_028#Text [in Ukraine].
7. Deklaratsiia pro ekonomichne spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Kanadoiu (07.07.1992 r.) [Declaration on economic cooperation]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_006#Text [in Ukraine].
8. Uhoda mizh Uriadom Ukrainy i Uriadom Kanady pro torhovelni ta komertsiiini vidnosyny (31.03.1994 r.) [Agreement between the Government of Ukraine and Government of Canada on trade and commerce]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_004#Text [in Ukraine].
9. Ugoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Kanady pro spryiannia ta zakhyst investytsii (24.10.1994 r.) [Agreement between the Government of Ukraine and the Government of Canada for the promotion and protection of investments]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_008#Text [in Ukraine].
10. Ugoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Kanady pro ekonomichne spivrobitnytstvo (24.10.1994 r.) [Agreement between the Government of Ukraine and the Government of Canada on economic cooperation]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_009#Text. [in Ukraine].
11. Konventsiiia mizh Ukrainoiu i Kanadoiu pro unyknennia podviinoho opodatkuvannia ta poperedzhennia ukhylen vid splaty podatkov stosovno dokhodiv i maina (04.03.1996 r.) [Convention between the Government of Ukraine and Government of Canada for the avoidance of double taxation and the prevention of fiscal evasion with respect to taxes on income and capital]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_674#Text [in Ukraine].
12. Protokol mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Korporatsiieiu rozvytku eksportu, uriadovoiu ustanovoiu Kanady, pro finansove spivrobitnytstvo (07.04.1998 r.) [Protocol between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Export Development Corporation, the Government agency of Canada, on financial cooperation]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_010#Text [in Ukraine].

13. Memorandum pro vzaiemorozuminnia mizh Ministerstvom ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy ta Kanadskym ahentstvom z inspektsii kharchovykh productive pro spivrobitnytstvo v haluzi karantynu oslyn (28.01.1999 r.) [Memorandum of understanding between the Ministry of agriculture of Ukraine and the Canadian Food Inspection Agency on cooperation in the field of plant quarantine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_045#Text [in Ukraine].
14. Uhoda pro vilnu torhivliu mizh Ukrainoiu ta Kanadoiu (11.07.2016 r.). Canada-Ukraine Free Trade Agreement. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/124_052-16#Text [in Ukraine].
15. I can export. Praktychnyi posibnyk z eksportu do Kanady dlia ukrainskykh malykh ta serednikh pidpriemstv [I can export: a practical guide for medium-sized and small enterprises]. 135 p. Retrieved from <https://ukrlegprom.org/wp-content/uploads/i-can-export-canada.pdf> [in Ukraine].
16. Kobal, B., Kuriata, O. (2018) Nahoiduvaty Kanadu: do yakykh siurpryziv treba buty hotovym ukrainskym eksporteram [To feed Canada: what surprises should Ukrainian exporters be prepared for]. Yevropeiska pravda. European truth. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/02/1/7076820/> [in Ukraine].

Статтю отримано 25 травня 2020 р.
Article received May 25, 2020.